

הרקע לביקור משלחת הצלב האדום הגרמני בטרזין ב-1943* - יעקב צור

(מרץ 2013)

בעקבות גילוי של קבר המוני בקאטין וביקור משלחת הצלב האדום הגרמני בטרזין ב-1943.

בשנים האחרונות נכתב הרבה על הגילוי של הקבר ההמוני בקאטין בבלארוס בפברואר 1943 ע"י שלטון הכיבוש הגרמני, ובו קצינים פולנים שנרצחו ע"י הסובייטים שנתיים קודם. הממשלה הפולנית הגולה בלונדון דרשה מיד חקירה של הקבר ע"י מוסדות של הצלב האדום הבינלאומי (להלן צא"ב).

הגרמנים ניסו להפיק מדרישה זו נכס תעמולתי, כפי שכתב גבלס ביומנו ב-14 וב-17 באפריל 1943: "...ממשלת הגולה הפולנית דורשת שצא"ב ישתתף בחקירה. זה מתאים לנו מאד. מיד התקשרתי לפיהרר, שנתן לי רשות לשגר מברק ל-צא"ב ולדרוש שיתוף פעולה רחב ביותר בזיהוי הגוויות... המברק חתום על ידי הדוכס מקובורג-גוטא, ששמו ידוע היטב באנגליה ושם יש לו קשרים רבים." (דוכס מקובורג היה נכדה של המלכה ויקטוריה, נולד ב-1884, אחרי מות אביו ליאופולד שהיה בנה הצעיר של מלכת אנגליה.)

ב-24.4.1943 מבשר גבלס שהצא"ב מוכן לשלוח מומחה לקאטין בתנאי שכל הצדדים המעורבים ידרשו חקירה, כלומר גם הסובייטים. גבלס כתב ביומנו, שלא צריך לקבל תנאי צא"ב, אבל לא רצוי לפתוח במאבק נגד ארגון זה כי גרמניה תלויה בו בענייני שבויים.

הצא"ב ניסה לנצל מצב זה וביקש לטפל גם בענייני יהודים בשטחי השלטון הגרמני. בהנהגה הגרמנית עלה הרעיון להכין את גטו טרזין לתצוגה לביקור משלחת הצא"ב, כי עצם הפרסום, שקיים "גטו זקנים" לא הספיק להסוואת הרציחות במזרח אירופה.

בחודש יוני 1943 הציע מנגנון אס.אס לנציג של הצלב האדום הגרמני (להלן צא"ג) ביקור בטרזינשטאט ובמחנה עבודה בפולין, כדי לבדוק אם להציג את הגטו כדי להראות איך מטפלים ביהודים בצורה אנושית.

הביקור של הצא"ג יצא לפועל ב-28 ביוני 1943 ובו השתתפו:

בלנקבורג (Blankenburg) מלשכתו של היטלר, הארטמן (Walter Hartmann) מנהל המחלקה לקשרי חוץ של הצא"ג כנציגו של הדוכס קובורג, נשיא הצא"ג, ניהאוס (Niehaus) סגנו של הארטמן ופון טאדן (von Thadden) ממשדד החוץ. את הסיור הדריכו אדולף אייכמן ואלוף-משנה אס.אס. סובה (Standartenfuhrer Sowa).

הרכב המשלחת מצביע על החשיבות שייחסו השלטונות הגרמנים הבכירים לביקור, שארך 48 שעות.

ב-7 ביולי 1943 דיווח נציג הקונגרס היהודי העולמי דר' גרהרד ריגנר על פגישתו עם נציג של צא"ב בברלין, דה-פילר (de Pilar), שמסר לו על שיחתו עם נציגי הצא"ג שחזרו מטרזין ושהם הזדעזעו מהמצב שם.

אגון רדליך כתב ביומנו ב-28 ביוני 1943: "משלחת של עיתונאים ביקרה בגטו. שלחו למרחצאות רק אנשים צעירים. אסרו לענות לשאלות חברי המשלחת או לענות במהירות, כדי שתהיה לראש המחנה אפשרות לענות בעצמו במקומם".

קלטנבורגר, מפקד המשרד הראשי לביטחון הרייך - (RSHA), ביקש מהימלר ב-ראשון לפברואר 1943 רשות מיוחדת לחידוש משלוחי גירוש מטרזין, בכדי להקטין את הצפיפות בגטו. עתה הסכים הימלר לפינוי של 5000 יהודים מגיל למטה מ-65 שנה, בהוראה בצירוף פקודה לקליטתם המיוחדת במחנה משפחתי בבירקנאו ושהטרנספורט יוכרז בטרזין כטרנספורט לגיוס-עבודה (Arbeitseinsatztransport) ואכן כשהטרנספורט הגיע לבירקנאו ב-7 בספטמבר נמצא שם איימן שדאג שהוראת הימלר תבוצע והוא גם סיפק גלויות בכדי שהמגורשים יכתבו לכל מען בשטח שלטון גרמני ובמיוחד לטרזין ששלומם טוב ואת הכתובת: מחנה עבודה בירקנאו ליד נוי-בירון בשלזיה עילית.

הקמת מחנה משפחתי בבירקנאו וסדרי הדואר שנקבעו שירתו שלוש הטעיות:

(א) מקבלי הגלויות סברו שמדובר במחנה עבודה בגרמניה וחס וחלילה לא בפולין ולא באושוויץ.

(ב) שיהודי גרמניה, אוסטריה וצ'כיה נשלחים למחנה עבודה.

(ג) להטעות את יהודי אירופה ומיוחד את אלה בטרזין.

למחנה המשפחות בבירקנאו הגיעו מה-7.9.1943 עד 18.5.1944 כ-17,530 יהודים מטרזין ונוסף להם בעשרים בחודש מרץ 1944 הובלו ישר לתאי הגז בבירקנאו 45 חולי רוח מטרזין.

רק אז היה הגטו מוכן לביקור של המשלחת של הצלב האדום הבינלאומי (23 יוני 1944).

*הערת מערכת: ביקור הצלב האדום הגרמני קדם להקמת מחנה המשפחות בבירקנאו